
Handläggare
Richard Ström, kultursamordnare.
Richard.Strom@regionvasterbotten.se

Häriifrån till evigheten - En långsiktig arkivpolitik för förvaltning och kulturarv

SOU 2019:58

Om yttrandet

Region Västerbotten har i sitt yttrande valt att fokusera på hur utredningen förhåller sig till den enskilda arkivsektorn. Inom kultursamverkansmodellen i Västerbotten ingår två enskilda arkiv, Folkrorelsearkivet i Västerbotten samt Företagsarkivet i Westerbotten, utöver det utgörs Västerbottens museums arkiv av ett enskilt arkiv. Vid framtagandet av yttrandet har dialog förts med representanter från enskilda arkiv i regionen som ingår i kultursamverkansmodellen.

Allmänna synpunkter

Region Västerbotten anser att utredningen tar ett brett grepp kring arkivsektorn och kommer med flera intressanta förslag på förändringar. En sådan är förslaget till ny arkivlag och att denna också innefattar de enskilda arkivinstitutioner som erhåller verksamhetsbidrag av statliga medel. Andra delar är att lagens syfte och ändamål förtydligats med en portalparagraf samt att det tydliggjorts att arkiv är del av kulturarvet. Förslag Region Västerbotten välkomnar.

Utredningens förslag rörande inrättande och utvecklande av arkivcentrum ser Region Västerbotten som angeläget. Som regional instans ser Region Västerbotten ett behov av arkivcentrum och är positiva till att staten tar ett ansvar i frågan och att de ytterligare statliga medel som tillförs inte ämnar skapa negativa konsekvenser i form av större kostnader eller ökade administrativa bördor på regional och kommunal nivå.

Region Västerbotten vill framhålla, utifrån underlaget, att utredningen gjort ett gediget arbete i frågor som berör urfolket samerna och övriga nationella minoriteter. Att skapa en långsiktig struktur för bevarandet av minoriteters arkiv är viktigt både i relation till den egna gruppens behov men också i syfte att öka den allmänna kunskapen om urfolket samerna och övriga nationella minoriteter. Region Västerbotten vill understryka att en förutsättning för att skapa en sådan struktur är att staten, liksom utredningen föreslår, är villig att på olika sätt ekonomiskt understödja utvecklingen av en långsiktig infrastruktur i syfte att säkra urfolket samerna och övriga nationella minoriteters kulturarv inom arkivsektorn.

Avslutningsvis vill Region Västerbotten understryka att arkivsektorn inom flera områden är ekonomiskt eftersatt och utredningens förslag att tillföra ytterligare 10 miljoner vardera utöver de befintliga statsbidragen till regionala- och nationella enskilda arkivinstitutioner ser Region Västerbotten som positivt då det kan bidra till att skapa en bättre ekonomisk grundtrygghet, hos bland annat de enskilda arkiven. Synpunkter går dock att ha på de föreslagna tillskottens storlek och hur långt de kan tänkas räcka i praktiken.

Särskilda synpunkter

4. Beskrivning av arkivsektorn

4.5.1 Samlingsbegrepp enskilda arkiv

I utredningen förs ett resonemang kring att byta benämning från det nuvarande "enskilda arkiv" till "privata arkiv". Här framhålls att termen enskilda har flertalet betydelser vilket kan leda till missförstånd och begreppsförvirring. För att bättre gå i linje med hur andra länder benämner sina arkiv föreslås ett namnbyte från enskilda till privata. Den föreslagna förändringen riskerar dock att skapa ytterligare förvirring. De enskilda arkiv som ingår i kultursamverkansmodellen finansieras både av privata och offentliga medel.

Att benämna något som "privat" istället för enskilt riskerar i en svensk kontext att skapa en koppling till begreppen privat respektive offentlig sektor och kan då låta påskina att arkivet och arkivets handlingar skulle vara av privat karaktär. Med bakgrund i detta resonemang föreslår Region Västerbotten att benämningen enskilda behålls.

5. En moderniserad och anpassad arkivlag

5.3 Inledande bestämmelser. Lagens syfte, 5.4 Inledande bestämmelser.

Ändamålen med arkiven, 5.5 Lagens tillämpningsområde, 1.1 Förslag till arkivlag

I utredningens *Förslag till ny arkivlag* §1 deklarerar bl.a. att lagens syfte är att bidra till det demokratiska samhällets beständighet och utveckling och i lagens §2 att arkiven är en del av kulturarvet. Region Västerbotten vill understryka att detta är två, bland flera, viktiga ståndpunkter som tas upp i lagen. En annan positiv förändring är att enskilda arkivinstitutioner som erhåller verksamhetsbidrag av statliga medel också omfattas av delar av lagen (7 § andra stycket och 14 §). Region Västerbotten anser att lagen, i sin helhet, kan ses som mer samtidsaktuell än gällande lag. Det nya förslaget möter också bättre de regionala uppdrag som arkiven har via kultursamverkansmodellen. Vilket är positivt.

Däremot skiljer sig arkivlagen från bibliotekslagens §2 och museilagens §4 då det i arkivlagen saknas ett tydligt uppdrag att likt nämnda lagar bidra till att främja kunskap(sförmedling), kulturupplevelser och fri åsiktsbildning. Lagen betonar istället informationen (att arkiv ska bevaras, hållas ordnade och vårdas) och rätten att ta del av bl.a. allmänna handlingar. Som del av ABM-sektorn anser Region Västerbotten att det bör ses som fördelaktigt om de lagar som reglerar sektorn i vissa avseenden är lika.

Sedan kultursamverkansmodellens införande har arkiven ökat sitt publika arbete. Att betona arkivens arbete i likhet med bibliotekslagens §2 och museilagens §4 skulle legitimera att de arkiv som erhåller verksamhetsbidrag genom kultursamverkansmodellen har ett kunskapsförmedlande och publikt arbete. Idag slits dessa arkiv mellan ett tydligt förvaltande uppdrag och ett kunskapsförmedlande (publikt)uppdrag (via kultursamverkansmodellen). Som regional aktör anser vi dock att det kunskapsförmedlande och publika arbetet är minst lika viktigt som det förvaltande och att det därför också bör ta plats i arkivlagen. En skrivning i likhet med bibliotekslagen och museilagen skulle göra lagen än mer samtidsaktuell.

5.10 Rapporteringsskyldighet

Region Västerbotten anser ur ett tillgänglighetsperspektiv att det är positivt att de enskilda arkivinstitutionerna i o m förslaget på ny arkivlag ska komma att behöva lämna uppgifter om arkiv till ett nationellt arkivinformationssystem/den nationella arkivdatabasen (NAD).

10. Stödjande och främjande av enskilda arkivsektorn

10.5.1 Statsbidrag till enskilda arkivsektorn

Utredningens förslag att tillföra ytterligare 10 miljoner vardera utöver de befintliga statsbidragen till regionala- och nationella enskilda arkivinstitutioner ser Region Västerbotten som positivt. Likt det identifierats i utredningen behövs ytterligare statliga medel för att skapa en bättre ekonomisk grundtrygghet hos de enskilda arkiven. Som regional instans ser Region Västerbotten positivt på att ett sådant stöd inte ämnar skapa negativa konsekvenser i form av större kostnader eller ökade administrativa bördor på regional nivå.

Nytt statsbidrag för att stimulera arkivcentrum

Region Västerbotten välkomnar *förslag till förordning om statsbidrag till arkivcentrum* och det nya statliga bidraget och medlen som tillkommer med förordningen. Ur ett samverkansperspektiv kan centrubildningar både underlätta samordnande funktioner och skapa synergieffekter mellan de berörda parterna vilket kan levandegöra, tillgängliggöra, synliggöra och sprida kunskapen om arkiven än mer. Att samordna vissa funktioner är också för vissa arkiv helt avgörande för om de kan ha en verksamhet eller inte. Arkivcentrum blir därför viktiga noder för att bibehålla arkiv som är attraktiva arbetsgivare med goda villkor och en god arbetsmiljö.

Utifrån en geografisk aspekt är det viktigt att det skapas en god geografisk spridning bland de arkivcentrum som får anslag/bidrag via förordningen. I Västerbotten finns redan samverkansinitiativ mellan ett antal arkiv i regionen. Region Västerbotten ser att en statlig satsning på arkivcentrum skulle kunna möjliggöra etablerande av arkivcenter i Västerbotten i nära anslutning till kulturinstitutioner och universitet.

12. Urfolket samernas och de övriga nationella minoriteternas arkiv

12.4.1 Ett ökat ansvar för samiska arkiv

Region Västerbotten vill understryka betydelsen av att utredningen tar tydliga avstamp i minoritetslagstiftningen och att utredningen fört dialog med urfolket samerna och övriga nationella minoriteter under processen. Region Västerbotten är av åsikten att utredningen haft tydliga intentioner att följa den svenska minoritetspolitiken och ser det som särskilt angeläget att också inom arkivsektorn inkludera den svenska minoritetspolitiken och stötta samerna särskilda ställning som urfolk och säkerställandet av de nationella minoriteters kulturarv.

Region Västerbotten är av uppfattningen att den dialog som initierats under utredningen och de förslag som tagits fram ger ett bra underlag i det fortsatta statliga arbetet. Region Västerbotten vill understryka betydelsen av att strukturen och ansvarsfördelning baseras på de nationella minoriteterna egna behov.

Utöver det välkomnar också Region Västerbotten de statliga incitamenten som finns att ekonomiskt understödja arbetet genom att tillsätta nya medel för att långsiktigt säkerställa urfolket samernas och övriga nationella minoriteters kulturarv. Både utifrån den egna gruppens behov men också i syfte att öka den allmänna kunskapen om urfolket samerna och övriga nationella minoritetsgrupper.